

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ο ΠΛΑΤΩΝ

ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ

ΕΠΙ ΤΩ ΓΕΝΕΘΛΙΩ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ, ΕΝ ΤΗ ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΗ ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ, ΤΗ 23 ΜΑΪΟΥ 1947

ΑΝΑΤΥΠΟΝ
ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
1948

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ο ΠΛΑΤΩΝ

ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

ΥΠΟ

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ

Κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ ἡμετέρα Ἀκαδημία ἐορτάζει τὰ γενέθλια καὶ γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ Πλάτωνος, τοῦ μεγάλου αὐτῆς ἥρωος, τοῦ ἴδρυτοῦ τῆς παλαιᾶς Ἀκαδημίας¹, ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ μετ' εὐλαβείας ἀνατρέχει εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐποπτεύει τὸ ἔργον τοῦ ἐπιφανεστάτου τούτου τῆς φιλοσοφίας μυσταγωγοῦ καὶ τὴν αἴγλην, δι' ἣς κατηύγασε καὶ θὰ καταυγάσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἀνὰ τοὺς αἰῶνας.

Εἰς τὸν Κολωνὸν τὸν Ἴππιον καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀκαδήμου στρέφει τὸ ὄμμα αὐτῆς, ὅπου ὁ Ζεὺς ἄλλοτε ἐλατρεύθη καὶ ἡ Ἀθηναῖα καὶ ὁ Τιτᾶν Προμηθεὺς καὶ ὁ Πλάτων πρὸ εἴκοσι καὶ τριῶν ὅλων αἰώνων, τῷ 387 π. Χ., τὴν πρώτην ἴδρυσεν τῆς Ἐπιστήμης ὑπερτάτην ἐστίαν, ἣτις ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπωνύμου ἐκείνου ἥρωος ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς Ἀκαδημίας.

Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἀκμάζοντος ἔαρος τὰς αὐπνους βλέπει κρήνας τοῦ Κηφισοῦ καὶ τὰς θαλλούσας ἐλαίας καὶ τῶν ἀνθέων τὰ κάλλη, ἅτινα τοῦ Σοφοκλέους ἔψαλεν ἡ μελιστάλακτος γλῶσσα, καὶ τῶν Μουσῶν τὸ ἱερὸν καὶ τῶν Χαρίτων τὰ ἀγάλματα καὶ τὴν Ἐξέδραν, ἐν ἣ ἠκούσθησαν τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ διδάγματα, καὶ τὸν ἀνδριάντα τὸν ἀφιερωθέντα εἰς αὐτόν, ἀφ' οὗ συνετέλεσε τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργον του καὶ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ Ἀθανασία.

Καὶ παρακολουθεῖ τὸν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἀκαδημίᾳ Πλατωνικὸν θίασον, ὅστις καὶ τὴν λατρείαν τοῦ φιλοσόφου ἀφιέρωσεν ἔπειτα καὶ τὴν ἐορτὴν τῶν γενεθλίων αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ Σπενσίππου καὶ τοῦ Ξενοκράτους καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ ἐτέρου τῶν Τιτάνων τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἑλληνικῆς, οἵτινες ἐν τῇ πρώτῃ ἐδίδαξαν Ἀκαδημίᾳ, μέχρι τοῦ Ἀρκεσιλάου καὶ τοῦ Καρνεάδου καὶ τοῦ Φίλωνος τοῦ Λαρισαίου καὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἀσκαλωνίτου, ἔτι δὲ τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ἀπὸ τοῦ Ἀμμωνίου τοῦ Σακκά καὶ τοῦ Πλωτίνου, τοῦ ἄκρου ἀντιπροσώπου αὐτῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ τῆς περιωνύμου Ὑπατίας καὶ

¹ Πρὸβλ. Θεοφίλου Βορέα, «Αἱ Ἀκαδημαῖαι καὶ ἡ Ἑλλάς», λόγον ἐπὶ τῆς προεδρίας μου, τῇ 25ῃ Μαρτίου 1936, λεχθέντα, ἐν ᾧ ἐπὶ τῇ δεκάτῃ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς ἀνασυστάσεως τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας ἐπανηγυρίσθη ἡ πρώτη ἴδρυσις καὶ τὸ ἔργον τῶν Ἀκαδημιῶν (*Πρακτικά*, 11, 1936, σελ. 14 κ. ἑξ. - Θεοφίλου Βορέα, Ἀνάλεκτα, 2, 1939, σελ. 5 κ. ἑξ.).

τοῦ Πρόκλου τοῦ Λυκίου καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐδίδαξαν ἐν τῇ Νέᾳ πλατωνικῇ σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν, μέχρις οὗ τῷ 529 διάταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐκλείσει τὴν Σχολὴν καὶ ἐσίγησε τοῦ Πλάτωνος τὸ βῆμα.

Μετὰ θαυμασμοῦ δὲ ἴσταται ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ καὶ ἐνώπιον τῶν ἄλλων ἀνωτάτων τῆς Ἐπιστήμης ἐστιῶν, ὅσαι ἐν Ἑλλάδι ὕστερον ἰδρῦθησαν καὶ ἐρρυθμίσθησαν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας. Λέγω τὸ Λύκειον, ὅπερ μετὰ τοῦ μεγάλου Σταγίριτου καὶ ὁ Θεόφραστος ἐκλείσειεν ὁ Λέσβιος καὶ ὁ Εὐδήμος ὁ Ρόδιος καὶ ὁ Ἀριστοῦξενος ὁ Ταραντῖνος καὶ ὁ Στράτων ὁ Λαμψακηνός, ἔτι δὲ τοῦ Ἐπικούρου τὸν κῆπον καὶ τὸν σύλλογον καὶ τὴν Στοάν καὶ τὸν Ζήνωνα, τὸν ἰδρυτὴν αὐτῆς, καὶ τὸν Χρῦσιππον καὶ τὸν Παναίτιον τὸν Ρόδιον καὶ τὸν σοφὸν Ποσειδώνιον τὸν ἐκ τῆς Ἀπαμείας· πρὸς δὲ τούτοις τὸ Μουσεῖον, τὴν περίπυστον Ἀκαδημίαν τῆς Ἀλεξανδρείας, ἣτις ἰδρῦθη κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος καὶ προσφυῶς ἐκλήθη κλάδος ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰππίου Κολωνοῦ, περιέλαβε δὲ τοὺς διαπρεπεστάτους τῶν σοφῶν τῶν ἀκμασάντων κατὰ τὴν περίλαμπρον ἐκείνην περίοδον τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς δημιουργίας, ἐν οἷς καὶ ὁ πολὺς Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Περγαῖος καὶ ὁ Ἰππαρχος ὁ ἐκ Νικαίας καὶ ὁ Ἐρατοσθένης ὁ Κυρηναῖος καὶ ὁ Εὐκλείδης, τῆς γεωμετρίας ὁ ἰδρυτής, καὶ ὁ Ἀρχιμήδης καὶ ὁ Ἡρων ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ἄλλοι.

Καὶ τὰς Ἀκαδημίας τὰς ἐν τῷ Βυζαντίῳ μεθ' ὑπερηφανίας ἀναπολεῖ ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ, ὡσαύτως δὲ τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τῆς Ἑδέσσης τῆς ἐν Συρίᾳ καὶ τῆς Νισίβεως τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ τῆς Γανδισαπώρας τῆς ἐν Περσίᾳ καὶ τὰς ἄλλας, ὧν οἱ πυρσοὶ ἀνήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἱεροφαντῶν, οἵτινες τὸ ἀνέσπερον φῶς τῆς ἑλληνικῆς σοφίας μετελαμπάδευσαν εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας, ἔτι δὲ τὰς Ἀκαδημίας τῆς Δύσεως, ἀπὸ τῆς Πλατωνικῆς τοῦ Πλήθωνος ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ τῆς τοῦ Βησσαρίωνος ἐν Ρώμῃ μέχρι τῶν νεωτάτων ἐστιῶν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τέχνης, ὅσας καὶ νῦν κοσμοῦσιν οἱ μέγιστοι καὶ ἐπιφανέστατοι τῶν σοφῶν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Καὶ τῆς παγκοσμίου δ' Ἐπιστήμης θεωροῦς μετ' ἀγαλλιᾶσεως βλέπει ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ συμπαρισταμένους ἐνταῦθα σήμερον καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σεμνῆς ταύτης ὀμηγύρεως τὸν ἐυρταζόμενον θειότατον μυσταγωγὸν καὶ τὴν μητέρα Ἑλλάδα, τῶν ὑπερτάτων ἰδεωδῶν τὴν αἰωνίαν ἰέρειαν, διὰ στεφάνων χρυσῶν περιβάλλουσαν τὴν σεπτὴν αὐτοῦ κορυφήν.

Καὶ εἶναι ἡ τιμὴ αὕτη ἀντάξιον στεφάνωμα τοῦ ἀνδρός, ὅστις εἰς τὰς ὑψηλὰς τῆς νοήσεως σφαίρας ἀναχθεὶς ἐγένετο τῆς ἐπιστήμης ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τῆς

λέξεως έννοία δημιουργός και άληθής προφήτης του μέλλοντος, ούτινος ό λόγος δίδει την κατεύθυνσιν εις τὰ άτομα και τὰ Έθνη.

Ουδέν ύπάρχει τῷ ὄντι θεμελιῶδες τῆς έπιστήμης πρόβλημα, ὅπερ δέν κατέστησεν ό Πλάτων ύπόθεσιν τῶν ζητήσεων αὐτοῦ.

Έκεῖνος κατέβαλε τὰ θεμέλια τῆς Λογικῆς, τῆς έπιστήμης, ἣν ἡ μεγαλοφυΐα μάλιστα του Ἄριστοτέλους έπειτα συστηματικώτερον άνέπτυξε και παρέδωκεν εις τούς μεταγενεστέρους.

Έκεῖνος και τῶν θεωρημάτων τῆς γνώσεως τὰ κυριώτατα υπετύπωσε και τόν κόσμον ἴδρυσεν τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας μετά ποιητικῆς έξάρσεως παρέστησεν ὡς τὰ ὄντως ὄντα, τὰ ἄει ὡσαύτως κατὰ ταῦτὰ ἔχοντα, ὡς οὐσίας δῆλον ὅτι άγενήτους και άνωλεθρους, αίτινες δια μόνου του λόγου νοοῦνται, και δῆ ὡς παραδείγματα, καθ' ἃ γίνονται τὰ αἰσθητά, και ὡς άρχαί ἠθικαί και άξία, πρὸς ἃς οἱ άνθρωποι ὀφείλουσι νὰ ρυθμίζωσι τόν βίον¹.

Έκεῖνος και τῶν αριθμῶν τὴν έπιστήμην έθεράπευσε και τὰ κατὰ τὴν σύστασιν και τὴν λειτουργίαν του κόσμου έξήτασεν, ἔτι δὲ του ανθρώπου, έν συναφεία μάλιστα πρὸς τόν Δημόκριτον και τούς Πυθαγορείους και τούς άλλους παλαιότερους φιλοσόφους.

Και τῆς Ψυχολογίας ὄχι μόνον τὰ σπουδαιότατα τῶν ἐπὶ μέρος προβλημάτων διεσάφησεν, αλλά και τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν και τὴν άθανασίαν πρῶτος δια λόγων πολλῶν νὰ κατοχυρώσῃ έπεχείρησε και τὴν έλευθερίαν τῆς ενεργείας.

Μετὰ τῆς Ψυχολογίας δὲ και τῆς Ἠθικῆς και τὰ κυριώτατα τῆς Παιδευτικῆς ζητήματα ἠκρίβωσε και πολλά τῶν νεωτέρων έπιτεύγματα προέλαβεν, έν οἷς και τὰ τῶν ψυχολογικῶν κριτηρίων και τῆς επιλογῆς και τῶν νηπιαγωγείων και άλλα, δι' ὃ και ὁμολογεῖται ὅτι εκείνος, εἴπερ τις και άλλος τῶν Ἑλλήνων, δύναται νὰ εἶναι εις τούς νεωτέρους τῆς έπιστήμης ταύτης ύπόδειγμα έν τε τῇ θεωρίᾳ και τῇ πράξει.

Πλείστου δὲ λόγου άξίας και εις τὴν Φιλοσοφίαν τῆς κοινωνίας ό Πλάτων και τῆς πολιτείας και του δικαίου παρέσχε συμβολάς. Ἡ θεωρία, καθ' ἣν ἡ σύστασις τῆς κοινωνίας εἶναι προῖόν ὀρμῆς έγκειμένης έν τῇ ανθρώπινῃ φύσει, ὡσαύτως δὲ ἡ περὶ του φυσικοῦ δικαίου θεωρία εκείνου πρῶτου έγένητο δίδαγμα, ὅπερ ακριβέστερον διετύπωσε ύστερον ό Ἄριστοτέλης.

Και τῆς Φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας εκείνος υπῆρξεν αναντιρορήτως ό δημιουργός. Γνωριμώτατα εἶναι ὅσα και έν τοῖς Νόμοις και άλλαχοῦ λέγει περὶ του ἱστο-

¹ Πρὸβλ. *Theophil Boreas*, Das weltbildende Prinzip in der Platonischen Philosophie, Leipzig, 1899. - *Theophil Boreas*, Ὁ δημιουργός έν τῇ φιλοσοφίᾳ του Πλάτωνος, *Ἀνάλεκτα*, 3, 1940, σελ. 63 κ. εξ.

ρικού βίου τῆς ἀνθρωπότητος ἐν σχέσει καὶ ἀλληλουχίᾳ πρὸς τὰ περὶ γενέσεως καὶ ἀνεξίξεως τοῦ κόσμου, καὶ δὴ τὰ περὶ περιόδων τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῆς διαδοχικῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρακμῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ προόδου καὶ ἄλλων συναφῶν ζητημάτων.

Καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἣτις ἐρευνᾷ τὰ κατὰ τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν καλαισθητικὴν συγκίνησιν καὶ κρίσιν, ἔτι δὲ τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν καὶ τὴν τέχνην, πολλαχῶς ἐγένετο ὑπόθεσις ἐρεῦνης τοῦ Ἑλληνοσοφοῦ, οὗτινος καὶ τὴν ἄκραν περὶ τὸ καλὸν εὐαισθησίαν καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφαίνει, ἣτις εἶναι ὁμολογούμενως ἡ τελειοτάτη μορφή τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν ἣ, ὅπως εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ὅπως εἰς τοῦ Ἰκτίνου καὶ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους τὰ καλλιστεύματα, ὁ ρυθμὸς διαπρέπει καὶ ἡ ἀρμονία καὶ τὸ κάλλος καὶ ἡ χάρις, τὰ παντοῖα τοῦ λόγου κοσμήματα καὶ ἀγλαΐσματα, ὧν ἕνεκα ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὠνομάσθη γλῶσσα θεῶν, ἐγένετο δὲ τὸ πρότυπον πάντων τῶν ἔπειτα, ὅσοι τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καθόλου καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔσχον ἀφαιρετήριαν ἐν τῇ δημιουργίᾳ ἰδίου πολιτισμοῦ καὶ ἰδίας γλώσσης καὶ λογοτεχνίας.

Ἄλλ' εἰς τὸ Πάνθεον τῆς παγκοσμίου ἐπιστήμης οὔτε τὰ γνωσιολογικὰ θεωρήματα εἰσήγαγον τὸν Ἑλληνα φιλόσοφον οὔτε ἡ περὶ τὰς ἄλλας ἐπὶ μέρους ἐπιστήμας διατριβὴ τόσον, ὅσον ἡ ὑπέροχος περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου θεωρία αὐτοῦ καὶ ἡ εὐγενεστάτη ὁρμὴ καὶ ὁ διακαῆς πόθος πρὸς ἀνύψωσιν καὶ τελείωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Ἐν τῇ περὶ τοῦ κόσμου θεωρίᾳ ἀποκρούων τὰ ὑλίζοντα διδάγματα κηρύσσει ὁ Πλάτων μετὰ τοῦ Ἀναξαγόρου καὶ τοῦ Σωκράτους, τοῦ μεγάλου διδασκάλου του, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ νοῦς δημιουργός. Ταυτίζει δὲ τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νοεῖ αὐτὸν ὡς τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν, ἣτις τὰ πάντα σκοπίμως δημιουργεῖ καὶ διατάσσει κατὰ τελικὰς αἰτίας: «Πάντες», λέγει, «συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύοντες, ὡς νοῦς ἐστὶ βασιλεὺς ἡμῶν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς»¹ «τὸ δὲ νοῦν πάντα διακοσμεῖν αὐτὰ φάναι καὶ τῆς ὄψεως τοῦ κόσμου καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ πάσης τῆς περιφορᾶς ἄξιον»².

Καὶ ἀποδείξεις δ' ἐπάγεται περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, τὴν κοσμολογικὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν καὶ τὴν τελολογικὴν, πρῶτος δὲ αὐτὸς εἰσάγων τὸ λεγόμενον τρίλημμα τοῦ Λειβνιτίου, διδάσκει ὅτι ὁ κόσμος εἶναι «μέγιστος καὶ ἄριστος κάλλιστος τε καὶ τελειώτατος», διότι, εἰ μὴ ἦτο ἄριστος, ὁ Θεὸς ἢ δὲν θὰ ἐγί-

¹ Φίληβ. 28 C.

² Αὐτόθι, 28 C κ. ἐξ.

νωσκεν ἢ δὲν θὰ ἤθελεν ἢ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸν τοιοῦτον¹.

Καὶ τὴν Θεοδικίαν, ἥτοι τὴν διδασκαλίαν τὴν περὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ κακά, πρῶτος ὁ Πλάτων εἰσήγαγεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, εἰς αὐτὸν δὲ ἠκολούθησαν οἱ ἔπειτα².

Θεὸν ἄλλον πλὴν τοῦ ὑπερτάτου δὲν ἀποδέχεται. Καὶ ὁμιλεῖ μὲν ἐν τῷ Τιμαίῳ περὶ τῶν ἀστέρων ὡς περὶ θεῶν ὄρατῶν, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀπλῆ ποιητικὴ διατύπωσις τοῦ φιλοσόφου³, ὅστις ταῦτα λέγων οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ ὅτι οἱ ἀστέρες μετέχουσιν ἐμμέσως εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ὄντων δυνάμει τῆς ψυχῆς τοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν ὁ θεὸς ἐνέβαλεν εἰς αὐτόν, εἰσάγει δὲ οὕτω προδήλως αὐτὸς πρῶτος τὴν περὶ ζῳτικῆς ἀρχῆς καὶ ἐντελεχείας καὶ προδιατεταγμένης ἀρμονίας θεωρίαν, ἣν ὁ Ἀριστοτέλης μᾶλλον ἀνέπτυξε καὶ οἱ Στωικοί, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Λειβνίτιος καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων.

Οὐδὲ εἰς τοὺς θεοὺς τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας πιστεύει, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴν εἰς αὐτοὺς πίστιν χάριν τοῦ λαοῦ, ὑποδεικνύει δὲ τὴν μεταρρύθμισιν αὐτῆς.

Μεγαλειώδης εἶναι καὶ ἡ περὶ τοῦ βίου θεωρία, ἣν ὁ Πλάτων ἀναπτύσσει ἐν τῇ Ἠθικῇ, τῇ ἐπιστήμῃ, ἣτις σκοπὸν προτίθεται νὰ ὑποτυπώσῃ ἀρχὰς καὶ κανόνας, πρὸς οὓς ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ ρυθμίξῃ τὸν βίον.

Συμπληρῶν ἐνταῦθα καὶ θεωρητικώτερον ἀναπτύσσων τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Σωκράτους ὄχι μόνον τὰ κατὰ τὴν ἠθικὴν συνείδησιν ψυχολογικώτερον ἀνίχνευσεν, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὰ ἠθικὰ ἰδεώδη μᾶλλον ἀνέπτυξε καὶ τὰς κυρίας ἀρετὰς τελειότερον διετύπωσε καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς ἔπειτα, οἵτινες καὶ νῦν ἔτι πολλαχῶς ἀκολουθοῦσιν εἰς τὰ μεγαλόπνοα διδάγματα τοῦ Ἑλληνος φιλοσόφου.

Εἰς τὴν ἀποτέλεσιν τῆς ἠθικότητος, λέγει ὀρθῶς ὁ Πλάτων, πρῶτον ἀρχέγονοι, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχοντες, ἔπειτα καὶ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας προερχόμενοι παράγοντες συντελοῦσιν, ἡ φύσις καὶ τὸ περιβάλλον, μάλιστα ἡ ἀγωγή. Θαυμασίως ἔχει τὸ ἐν τοῖς Νόμοις: «ἄνθρωπος-παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὸν καὶ φύσεως εὐτυχοῦς θειότατον ἡμερώτατόν τε ζῶον γίγνεσθαι φιλεῖ, μὴ ἰκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφὲν ἀγριώτατον ὅποσα φύει γῆ»⁴.

Διὰ τῶν διττῶν τούτων παραγόντων καὶ αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι κατὰ μικρὸν ἀναπτύσσονται καὶ τὸ συναίσθημα μορφοῦται καὶ ἡ βούλησις ρυθμίζεται καὶ διαπλάσσεται καὶ συντελεῖται ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ. Τὸ φιλόπλοον, τὸ φιλόπολι καὶ τὸ

¹ Νόμ. 902 Ε.

² Πολ. 379 C, Θεαίτ. 176 C, Νόμ. 902 Ε, Τιμ. 68 D κ. ἔξ.

³ Τιμ. 40 C κ. ἔξ.

⁴ 766 Α. Περὶ βλ. καὶ Πολ. 401 Ε κ. ἔξ. καὶ Πρωταγ. 325 C κ. ἔξ.

μεγαλόφρον, τὸ μεγαλεπήβολον καὶ μεγαλόπραγμον καὶ μεγαλουργόν, τὸ θαρραλέον καὶ τὸ μετριόφρον καὶ τὸ προῖον, τὸ σύγγνωμον καὶ τὸ ἐλεητικόν, πᾶσαι συλλήβδην αἱ ἀρεταί, ὅσαι τῶν ἀνθρώπων ἀγλαΐζουσι τὸν βίον, δὲν ὑπάρχουσιν ἀρχῆθεν ἀποτετελεσμένοι ἐν τῇ συνειδήσει, ἀλλὰ καὶ ἐκ διδασκαλίας καὶ διὰ παραδειγμάτων ὁ ἔμφυτος πυρὴν τῶν ἀρετῶν αὐξάνεται, ὅπως καὶ ἡ κακία ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ἀναπτύσσεται, τρέφει τὴν ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσαν μοχθηρὰν ὁρμὴν. Καὶ κορυφοῦται τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως ἡ ἀνάπτυξις, ὅταν ὁ ἄνθρωπος προσαχθῇ εἰς τὴν ἠθικὴν τελείωσιν, ὅτε πλέον οἶονεὶ ἀκούων τὴν φωνὴν τοῦ καθήκοντος αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ ἀφηρημένην τινὰ ὑποχρέωσιν εἰς τὸ πράττειν κατὰ τοὺς κανόνας, οὓς ἔχει ἐν τῇ συνειδήσει, ὅπως τῶν νόμων τὴν φωνὴν ἀκούει ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὁ Σωκράτης¹.

Κάλλιστα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸ ὑψιστον ἠθικὸν ἰδεῶδες καθώρισεν ὁ Πλάτων, τὸν ἀνώτατον σκοπὸν τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας.

Τῆς ἡδονικῆς καὶ τῆς χρησιμοθηρικῆς σχολῆς ἀνασκευάζων τὰ διδάγματα, καθ' ἃ σκοπὸς τοῦ βίου ἀνώτατος καὶ τῆς εὐδαιμονίας κρηπίς εἶναι ἡ ἡδονή, ἡ δὲ βία μέσον πρὸς ἔφικσιν αὐτῆς, καὶ ὁ νόμος γίνεται τῶν ἀσθενῶν ἔργον καὶ δίκαιον εἶναι τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου, ἐδίδαξεν ὅτι σκοπὸς ὑπέρτατος τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας καὶ ἄκρον ἀγαθόν, πρὸς τὸ ὁποῖον ὀφείλει ἕκαστος νὰ ρυθμίζῃ τὸν βίον, εἶναι τοῦ ἀνθρώπου ἡ τελείωσις, εἰς τὴν τελείωσιν δὲ ταύτην ἐπακολουθεῖ ἡ εὐδαιμονία.

Καὶ λέγει τελείωσιν ὁ φιλόσοφος τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν τε σωματικὴν καὶ τὴν διανοητικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν. Καὶ ὄχι μόνον τοῦ ἀτόμου τὴν τελείωσιν θεωρεῖ ἀγαθὸν μέγιστον ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας καθόλου, ὅπως καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων εἶναι ὁπαδοὶ τοῦ ἰδεώδους τούτου, ὅπερ καὶ ἠθικὸν ἰδεῶδες ὀνομάζεται τοῦ κατὰ λόγον καὶ κατ' ἀρετὴν ζῆν, ἐπειδὴ εἰς τὴν τελείωσιν ἄγουσι τὸν ἄνθρωπον αἱ ὑπαγορεύσεις τῆς ἀνωτέρας αὐτοῦ φύσεως, τοῦ λόγου, ὅστις ἐν αὐτῷ ὑπάρχει καὶ προτιρέπει εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀποβαίνει δὲ τέλειος κατὰ Πλάτωνα μόνος ὁ σοφός, ἐκεῖνος δὲ εἶναι καὶ πράγματι εὐδαίμων, διότι μόνος αὐτὸς ἀπαλασσόμενος τῶν κατωτέρων ὁρμῶν, αἵτινες ὀδηγοῦσιν εἰς τὴν παχυλὴν καὶ χαμαίζηλον κατ' αἴσθησιν ἡδονήν, ἀποβλέπει πρὸς τὸν τέλειον κόσμον τῶν ἰδεῶν, ὧν ἀνωτάτη εἶναι ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα, γινώσκει δὲ αὐτὰς καὶ πληροῦται ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔρωτος καὶ πράττει κατὰ τὰ κελεύσματα αὐτῶν².

¹ Κρίτ. 54 Β.

² Φαῖδρ. 247 D κ. ἐξ., Συμπ. 211 Β κ. ἐξ.

Καὶ ὀνομάζει ὁ Πλάτων ταύτην τὴν τελείωσιν, ἧς κορύφωμα εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εὐσέβεια, ὁμοίωσιν πρὸς τὸν Θεόν¹.

Συνεφώνησε δ' ἐν τῷ καθορισμῷ τούτου τοῦ ιδεώδους τῆς τελειώσεως καὶ πρὸς τὸν Ἡράκλειτον καὶ τὸν Δημόκριτον καὶ τὸν Σωκράτην, οἵτινες ὁμοίως τὴν κατὰ λόγον ἐνέργειαν ἐπαινοῦσι καὶ τὴν φρόνησιν ἐξαίρουσιν ὡς ἄγουσαν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Ἡ φρόνησις κατὰ τὸν Ἡράκλειτον εἶναι ἡ μεγίστη ἀρετὴ² καὶ οἱ ἀριστοὶ ἐν μόνον θηρεύουσι, δόξαν ἀθάνατον, οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ζῶσι βίον βοσκημάτων³. Καὶ ὁ Δημόκριτος ἐκήρυξεν ὅτι ἡ τελειότης τῆς ψυχῆς εἶναι ὁ ἀνώτατος σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας⁴. Καὶ ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Ἀριστιππον τὸν Κυρηναῖον, τὸν ἰδρυτὴν τῆς ἡδονικῆς σχολῆς, διαλεγόμενος «τῶν ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν», ἔλεγεν, «οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδόναι ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως εἶναι σοὶ βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον, εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελιτέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν»⁵.

Καὶ τὰ κατὰ τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας καὶ τὰ εἶδη τῶν καθηκόντων καὶ τὰς ἀρετὰς ἀριστοτεχνικῶς διετύπωσεν ὁ Πλάτων, ὅστις καὶ ἐνταῦθα ἐγένετο ὑπόδειγμα τῶν ἔπειτα περὶ τῶν ζητημάτων τούτων φιλοσοφησάντων. Ὅπως δὲ ὁ Σωκράτης, πέντε καὶ ὁ Πλάτων διέκρινε θεμελιώδεις ἀρετὰς, τὴν σοφίαν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εὐσέβειαν. Καὶ σοφίαν μὲν καὶ φρόνησιν λέγει τὴν ἀρετὴν, δι' ἧς διαγιγνώσκωμεν ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν ἡμετέραν τελείωσιν, θεωρεῖ δὲ ταύτην ὡς τὸ κορύφωμα πασῶν τῶν ἀρετῶν. Ἀνδρείαν δὲ ὀνομάζει τὴν ἀρετὴν, ἥτις κατὰ τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις τοῦ βίου παρέχει θάρρος καὶ ἰσχὺν καὶ ἐπιμονὴν καὶ καρτερίαν. Σωφροσύνην δὲ καὶ ἐγκράτειαν καλεῖ τὴν ἀρετὴν, δι' ἧς τὰς κατωτέρας ὁρμὰς ὑποτάσσομεν καὶ κρατοῦμεν τῶν παθῶν. Δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει τὴν ἀρετὴν, ἣν ὁ ἔχων ἐκτελεῖ ἐμμελῶς τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους καθήκοντα. Εὐσέβειαν δὲ καὶ ὁσιότητα τὴν ἀρετὴν λέγει, ἥτις ἄγει τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐπιτέλειαν τῶν καθηκόντων, ὅσα ἀναφέρονται πρὸς τὸν Θεόν. Μόνοι, κηρύσσει, οἱ τὰς ἀρετὰς ταύτας πάσας ἔχοντες ἀποβαίνουσιν ἀληθῶς καλοὶ καγαθοί, ἦθος δὲ ἀδαμάντινον ἔχοντες ἐν τῇ ὁδῷ πορεύονται τοῦ καθήκοντος, ἄκαμπτοι δὲ κατὰ τὰς παντοίας παλιρροίας τοῦ

¹ Θεαίτ. 176 B.

² Ἀπ. 112, Diels.

³ Ἀπ. 29, Diels.

⁴ Ἀπ. 187, Diels.

⁵ Ξενοφ. Ἀπομν., Β, 1, 28.

βίου μετ' εὐλαβείας ἀείποτε πράττουσι κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, σπουδάζουσι δὲ καὶ τὰ ἄτομα καὶ τὰς κοινωνίας καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην νὰ ἄγωσιν εἰς τὴν ὑπερτάτην τελείωσιν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Καὶ εἶναι προφανῶς οὗτοι οἱ τελείως ἀγαθοί, ὅπως εἶπεν ὁ φιλόσοφος, ἐκεῖνοι, περὶ ὧν ὁ Πρόδικος εἰσήγαγε λέγουσαν τὴν Ἀρετὴν ὅτι, ἐν ὅσῳ μὲν εἶναι νέοι χαίρουσιν, ὅταν ἀκούωσι τοὺς ἐπαίνους τῶν πρεσβυτέρων, ὕστερον δὲ ἀγάλλονται διὰ τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας οἱ νέοι ἐπιδαψιλεύουσιν εἰς αὐτούς, καὶ εὐχαρίστως μὲν τὰς παλαιὰς αὐτῶν πράξεις ἀναπολοῦσι καὶ τὰς παρούσας πράττουσιν, εἶναι δὲ ἀγαπητοὶ καὶ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τοὺς φίλους καὶ τιμῶνται ὑπὸ τῆς πατρίδος, ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος δὲν παραδίδονται εἰς τὴν λήθην, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὕμνων ἀξιοῦνται καὶ ἐγκωμίων.¹

Κορωνὶς καὶ θριγκὸς τῶν ἠθικῶν διδασμάτων εἶναι ὅσα ὁ Πλάτων διεξέρχεται περὶ τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ πραγματώσεως τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ σχέσει τῶν πολιτειῶν πρὸς ἀλλήλας.

Ὅπως τοῦ ἀτόμου, οὕτω καὶ τῆς πολιτείας ἀνώτατος σκοπὸς ὀφείλει κατὰ τὸν φιλόσοφον νὰ εἶναι ἡ τελείωσις καὶ ἡ εὐδαιμονία αὐτῆς. Ἐπιτυγχάνεται δὲ ὁ σκοπὸς οὗτος, ἐὰν οἱ πολῖται εἶναι ἄρτιοι κατὰ πάντα καὶ παιδεύωνται προσηκόντως, ἐὰν οἱ ἄρχοντες εἶναι τέλειοι, ἐὰν αἱ γυναῖκες ἴσα πρὸς τοὺς ἄνδρας δικαιώματα ἔχουσαι μετέχωσι πάντων τῶν ἔργων τῆς πολιτείας, ἐὰν ρυθμισθῶσι καλῶς τὰ τῆς κτήσεως καὶ τῆς διατροφῆς τῶν πολιτῶν, ἔτι δὲ τὰ τῶν γάμων, ἐὰν ἡ ἐνότις συνδέῃ τοὺς πολίτας καὶ ἡ ὅλη σύνταξις τῆς πολιτείας εἶναι τελεία Ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ ἡ μεγίστη ἀρετή.

Τρεῖς δὲ εἶναι αἱ τάξεις τῶν πολιτῶν, ἡ τῶν ἀρχόντων, ἡ τῶν φυλάκων, δηλαδὴ τῶν στρατιωτικῶν, καὶ ἡ τῶν δημιουργῶν, ἥτοι τῶν γεωργῶν, τῶν βιομηχάνων καὶ τῶν ἐμπόρων.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη τάξις ἐπιμελεῖται τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας καὶ ἔχει πρὸς τοῦτο ἐξουσίαν ἀπόλυτον μὴ περιοριζομένην ὑπὸ νόμων, διότι ὁ σοφὸς πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδεμίαν ἔχει νόμων ἀνάγκην εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Ἀποτελοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ χρηστότατοι καὶ εὐφυέστατοι τῶν πολιτῶν καὶ ἀληθῶς ἐπιστήμονες², οἱ φιλόσοφοι, ὅπως ἄλλως ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Πλάτων. Περιθρύλητα εἶναι τὰ «*Ἐὰν μὴ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς καὶ τοῦτο εἰς*

¹ *Ξενοφ.* Ἀπομν., Β, 1, 33.

² *Πολ.* 473 C.

ταυτὸν ξυμπέση, δύναμεις τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσι, δοκῶ δ' οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει»¹.

Ἡ δευτέρα τάξις ἔργον ἔχει τὴν περιφρούρησιν τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν τήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως².

Ἡ δὲ τρίτη τάξις ὅλως ἀπὸ τῶν δύο πρώτων κεχωρισμένη οὐδαμῶς ἀναμειγνύεται εἰς τὰ ἔργα ἐκείνων, παρασκευάζει δὲ μόνον τὰ τῆς διατροφῆς τῶν πολιτῶν³.

Ἴνα δὲ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ φύλακες μὴ τρέπωνται εἰς ἴδια ἀσχολήματα ἀλλ' ἀφιερῶνται εἰς τὴν πολιτείαν, δὲν ἔχουσιν οἴκησιν καὶ ἄλλην κτῆσιν ἰδίαν, οὐδὲ χρυσίον οὐδὲ ἀργύριον, ἀλλὰ τρέφονται δημοσίᾳ δαπάνῃ ἐν συσσιτίοις.⁴

Καὶ ἵνα ἡ ἐνότης συνδέῃ τοὺς πολίτας πρὸς ἀλλήλους, ὁ γάμος καταργεῖται εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις καὶ αἱ γυναῖκες εἶναι κοιναί, ὥστε μήτε οἱ γονεῖς τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ γνωρίζωσι μήτε τὰ τέκνα τοὺς γονεῖς, πάντες δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει νὰ θεωρῶνται ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους⁵.

Μεριμνᾷ δὲ ἡ πολιτεία, ἵνα ἐξ ἱκανωτάτων γονέων γεννῶνται οἱ πολῖται αὐτῆς καὶ μόνον οἱ ἄρτιοι ἐκ τούτων παραμένωσιν εἰς τὰς τάξεις των. Οἱ ἄλλοι ἐκτίθενται καὶ ἀφαιρῶνται ἢ μετατίθενται εἰς τὴν τάξιν τὴν κατωτέραν⁶.

Ἡ ἀνατροφή τῶν πολιτῶν τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων εἶναι ἐκ τῶν πρωτίστων τῆς πολιτείας ἔργων.

Ἐπιδιώκει δὲ ἡ ἀγωγή τὴν τελείαν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν τῶν πολιτῶν.

Μουσικὴ καὶ γυμναστικὴ εἶναι τὰ κυριώτατα μαθήματα, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὰς ἀνωτέρας ἡλικίας προστίθενται ἡ διαλεκτικὴ καὶ τὰ μαθηματικά.

Καὶ ἄρχεται τῶν πολιτῶν ἡ μόρφωσις ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας, ὅτε εὐπλαστότερος εἶναι ὁ ἀνθρώπος καὶ ἡ ἀγωγή ἀσκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτόν.⁷

Τὰ παιδιά ἀπὸ τοῦ βου μέχρι τοῦ βου ἔτους ἄγονται εἰς τὰ κατὰ τὰς κόμας ἱερά, ὅπου ἀσχολοῦνται εἰς παιδιὰς ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν τροφῶν⁸.

Ἐπειτα δὲ ἀποβαίνει αὐστηροτέρα ἡ περὶ τὰ μαθήματα διατριβή.

¹ Πολ. 473 D.

² Πολ. 423 A, 429 B κ. ἄ.

³ Πολ. 415 A κ. ἄ.

⁴ Πολ. 374 A κ. ἐξ κ. ἄ.

⁵ Πολ. 415 A, 463 C κ. ἄ.

⁶ Πολ. 460 D κ. ἐξ., Τιμ. 19 A.

⁷ Νόμ. 792 E.

⁸ Νόμ. 793 E.

Πανταχοῦ κρατεῖ ἡ ἐπιλογή τῶν πολιτῶν, ἧτις δι' ἐπιστημονικῶν κριτηρίων καὶ τὴν εὐφυΐαν ἐλέγχει καὶ τὰς ἄλλας ἱκανότητας αὐτῶν. Ὅσοι δ' ἐκ τῶν παιδευομένων ἀποδεικνύονται κατὰ πάντα ὑπερέχοντες, κατὰ τὸ πεντηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ἀναβιβάζονται εἰς τὴν πρώτην τάξιν καὶ καθίστανται ἄρχοντες τῆς πόλεως καὶ ὄχι μόνον ἐν τῷ βίῳ ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον καὶ διὰ τάφων καὶ δι' ἄλλων μνημείων τιμῶνται ἕνεκα τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ¹.

Τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς τυγχάνουσι καὶ αἱ γυναῖκες, αἵτινες καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς φύλακας κατατάσσονται, ἐὰν ἐπιδείξωσι τὰς ἰδίας πρὸς τοὺς ἄνδρας ἀρετάς. Καὶ ὄχι μόνον τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας μετέχουσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς πολεμικῆς ἐνεργείας ².

Περὶ τῆς τρίτης τάξεως δὲν ὁμιλεῖ ὁ φιλόσοφος.

Πᾶσα ἄλλη πολιτεία μορφή εἶναι ἡμαρτημένη, καὶ δὴ ἡ τιμοκρατία, ὅπου τὸ φιλότιμον καὶ τὸ φιλότιμον κρατεῖ καὶ τὸ φιλοχρήματον καὶ ἡ φήρευσις τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἡδονῆς ³, ἡ ὀλιγαρχία, ὅπου ἡ φιλοχρηματία ἄρχει καὶ οἱ πλούσιοι καταλαμβάνουσι τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ πένητες δὲν μετέχουσιν αὐτῆς, τιμᾶται δὲ εἰς ὑπερβολὴν ὁ πλοῦτος, καταφρονεῖται δὲ ἡ ἀρετή ⁴, ἡ δημοκρατία, ὅπου ἄκρατος πρυτανεύει ἐλευθερία, ἧτις κορυφοῦται ἐν τῇ ὀχλοκρατίᾳ καὶ τῇ ἀναρχίᾳ ⁵, ἡ τυραννὶς ἢ χειρίστη πολιτεία, ἧτις ἐκ τῆς δημοκρατίας προέρχεται, ὅταν εἰς ἀνὴρ πᾶσαν κακίαν κακὸς καταλάβῃ τὴν ἀρχήν καὶ τοὺς μὲν χρηστοὺς καὶ μεγάλωφρονας κατὰ πάντα τρώῃ, ἀγαπᾷ δὲ καὶ περιέπῃ τοὺς πονηροτάτους τῶν πολιτῶν ⁶.

Ἄφορμὴν εἰς τὰ περὶ πολιτείας διδάγματα ταῦτα ἔδωσαν εἰς τὸν Πλάτωνα πρώτιστα πάντων αἱ ἠθικαὶ αὐτοῦ ἀρχαί, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ κατάστασις ἡ δημιουργηθεῖσα ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν μάλιστα πόλεμον.

Ὅτε ἐγεννήθη ὁ Πλάτων, τῷ 427 π. Χ., κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, αἱ Ἀθηναὶ διετέλουν εἰσέτι ὑπὸ τὴν αἴγλην τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τοῦ Περικλέους. Ἦσαν τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ βίου. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ ποίησις, αἱ πλαστικαὶ τέχναι ἦσαν ἐν τῇ μεγίστῃ ἀκμῇ. Ἡ τραγωδία εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐριπίδου τὰ ὑπέροχα δράματα. Ἐπὶ τῆς Ἀκρο-

¹ Πολ. 413 C κ. ἐξ.

² Πολ. 451 D κ. ἐξ., 455 D κ. ἐξ., 540 C κ. ἐξ., Νόμ. 805 A κ. ἐξ. κ. ἄ.

³ Πολ. 545 B.

⁴ Πολ. 550 C κ. ἐξ., 558 A κ. ἐξ.

⁵ Πολ. 555 B κ. ἐξ. 558 C κ. ἐξ.

⁶ Πολ. 562 A κ. ἐξ.

πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐπήνθει τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν ἄλλων ἀπαραμίλλων καλλιστευμάτων τὸ κάλλος καὶ ἡ χάρις.

Ἄλλ' ἡ αἴγλη ἐκείνη κατὰ μικρὸν ἤμαυροῦτο. Ὁ ἀστὴρ τῆς ἀληθοῦς δημοκρατίας ἐκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ὁ πόλεμος, ἡ λώβη αὕτη τοῦ κόσμου, ἐπὶ 27 ὄλα ἔτη καὶ τᾶλλα πάντα διέφθειρε καὶ τότε καὶ τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πολιτικὴ ἐξέπεσεν. Ἡ σοφιστεία ἐλυμαίνετο τὰς ψυχὰς τῶν πολιτῶν. Ὁ πλοῦτος περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν βιομηχάνων. Ἡ πενία ἐπενέμετο τοὺς πολλούς. Κατελύοντο αἱ μεγάλαι ἠθικαὶ ἀρχαί.

Πρότυπον δ' ἔσχεν ὁ Πλάτων ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῆς ἰδεώδους πολιτείας του τὰ τῆς Σπάρτης μάλιστα, ἐν τισὶ δὲ καὶ τὰ τῶν Πυθαγορείων.

Ἐν τῇ Σπαρτιατικῇ πολιτείᾳ ἴσχυεν ἡ ἀρχή, καθ' ἣν τὸ ἄτομον ἀνήκεν εἰς τὸ ὄλον καὶ ἡ ἀγωγή τῶν πολιτῶν ἠσκεῖτο ὑπὸ τῆς πολιτείας αὐτῆς καὶ ἡ γεωργία καὶ τὰ συναφῆ ἐπαγγέλματα ἦσαν ἀνατεθειμένα εἰς τοὺς Εἰλωτας καὶ τοὺς περιοίκους καὶ οἱ πολῖται ἔζων καὶ ἐσιτοῦντο ἐν στρατοπέδῳ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν καιρῷ πολέμου. Καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις ἦσαν τοιαῦται, οἷας ὁ Πλάτων διαγράφει ἐν τῇ Πολιτείᾳ αὐτοῦ, καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος ἀπηγορεύοντο καὶ ἡ κοινότης ἐκράτει τῶν γυναικῶν καὶ ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις ἦσαν μέσα ἀγωγῆς καὶ τὰ μὴ ἄρτια παιδιά ἐξετίθεντο καὶ αἱ γυναῖκες ἀνετρέφοντο, ὄν τρόπον καὶ οἱ ἄνδρες.

Ἄλλ' ἡ Πλατωνικὴ πολιτεία δὲν εἶναι ἀπλῆ μίμησις, ἀλλὰ διέπεται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ φιλοσόφου καὶ φέρει τὴν σφραγίδα τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ.

Ἰδιαιτέρως εἰς τὰς περὶ ἰσοτιμίας τῶν γυναικῶν γνώμας του καὶ ἀπὸ ἄλλων σοφῶν ὠρμήθη ὁ Πλάτων καὶ ἀπὸ τοῦ Σωκράτους καὶ τῆς τῶν Κυνικῶν φιλοσοφίας, οἷτινες ἐδίδαξαν ὅτι «ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἡ αὐτὴ ἀρετὴ» καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷτινες τῆς τῶν γυναικῶν ἐλευθερίας ὑπερμαχοῦντες ἐκήρυξαν ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι ἴση πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ ἀναλογιῶν τινῶν τηρουμένων δύναται αὕτη νὰ μετέχη παντὸς ἔργου κοινωνικοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι κρατοῦντα ἐγένοντο ἐνταῦθα εἰς τὸν φιλόσοφον οὐχὶ ἐλαχίστη ἀφειτηρία. Γνωριμώτατον εἶναι ὅτι πολλαχοῦ αἱ Ἑλληνίδες καὶ εἰς τὴν ποίησιν διέπρεψαν καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας καὶ εἰς τὰς παντοίας ἐπιστήμας ἠσχολοῦντο, πλεῖσται δὲ αὐτῶν ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὰς ἄλλας φιλοσοφικὰς ἐφοίτων σχολὰς καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν¹.

¹) Πρβλ. Θεοφίλου Βορέα, Ἰσοτιμία τῆς γυναικὸς ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι. Ὁμιλία ἐν τῷ Α' συνεδρίῳ τῶν Ἑλληνίδων, τῇ 3ῃ Ἀπριλίου 1921. - Ἀνάλεκτα, 1, 1937, σελ. 218 κ. ἔξ.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Πλάτων τὴν πολιτείαν, ἣν διέγραψε, δὲν ἐθεώρει ὡς ἰδεῶδες ἀνέφικτον, ἂν καὶ εἶχε τὴν συναίσθησιν ὅτι δύσκολος εἶναι ἡ πραγμάτωσις αὐτῆς. Ρητῶς λέγει «χαλεπὰ γενέσθαι, οὐ μέντοι ἀδύνατά γε»¹. Ἄλλ' ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις δεύτεραι φροντίδες ἔπεισαν αὐτὸν νὰ περιορίσῃ τὴν ἔκτασιν τῶν μεταρρυθμίσεών του. Ἐν τοῖς Νόμοις ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἰδεώδης αὐτοῦ πόλις μόνον ὑπὸ θεῶν καὶ παίδων θεῶν δύναται νὰ κατοικῆται, παρέχει δὲ δευτέραν μορφήν ἀρίστης πολιτείας δυναμένης νὰ κατοικῆται ὑπὸ ἀνθρώπων, εἶναι δὲ πρόθυμος καὶ τρίτην ἀρίστην νὰ ὑπαυσιπώσῃ².

Καὶ διατηρεῖ ἐν τῇ δευτέρᾳ πολιτείᾳ πολλάς τῶν παλαιῶν αὐτοῦ διατάξεων, ἄλλας ὅμως μεταρρυθμίζει ἢ καταργεῖ, εἰσάγει δὲ καὶ νέας. Οὕτως, ὡς ἐν παραδείγματι, ἐπαινεῖ τὸ πολίτευμα τὸ μεταξὺ κείμενον τῆς μοναρχίας καὶ τῆς δημοκρατίας,³ εἰσάγει δ' ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων διὰ κλήρου καὶ θεσπίζει βουλὴν ὡς ἀνωτάτην ἀρχὴν, ὀρίζει δέ, ἵνα τὰ πάντα ἐν τῇ πολιτείᾳ γίνωνται κατὰ νόμους. Τὴν κοινωνίαν τῶν ἀγαθῶν ἐγκαταλείπει. Ἴνα δὲ μετριασθῇ ἡ ἀπόστασις πενίας καὶ πλούτου, εἰσάγει τὴν διανομὴν τῶν γαιῶν. Τὴν παιδοποιίαν περιορίζει, ἵνα διατηρηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν κλήρων, ἔτι δὲ τὴν κινητὴν περιουσίαν τῶν πολιτῶν. Ἐπαναφέρει τὸν γάμον, ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτὸν τάσσει ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἐποπτείαν τῆς πολιτείας. Τὴν παιδείαν ἐπεκτείνει εἰς πάντας τοὺς πολίτας. Οἱ ξένοι μόνον καὶ δοῦλοι δὲν μετέχουσιν αὐτῆς.

Θεσπέσια εἶναι τὰ κηρύγματα, δι' ὧν ἐπεζήτησεν ὁ Πλάτων τῶν Ἑλληνίδων πόλεων νὰ ρυθμίσῃ τὰς πρὸς ἀλλήλας σχέσεις.

Ἐν ὁμονοίᾳ λέγει, καὶ εἰρήνη ὀφείλουσι νὰ ζῶσιν οἱ Ἕλληνες⁴ καὶ νὰ κοινωνῶσι πρὸς ἀλλήλους καὶ συμμετέχωσιν εἰς τὰς Ἐθνικὰς ἱερὰς ἐστίας καὶ εἰς τὰς μεγάλας Ἐθνικὰς ἑορτὰς καὶ τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας⁵.

Πόλεμον οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀναλαμβάνωσι πρὸς ἀλλήλους. Ἄνόσιον εἶναι Ἕλληνες νὰ καταστρέφωσι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὰς πόλεις καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν νὰ καίωσι καὶ νὰ κατακόπτωσι τοὺς ἀγροὺς καὶ ἀφαιρῶσι τὸν ἐπέτειον καρπὸν καὶ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ πιπτόντων νὰ συλῶσι τὰ ὄπλα καὶ ἀφιερῶσιν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ Ἕλληνες τοὺς Ἕλληνας νὰ καθιστῶσι δούλους⁶. Νοσοῦσιν οἱ Ἕλλη-

¹ Πολ. 502 C.

² Νομ. 739 D.

³ Νόμ. 756 E.

⁴ Πολ. 470 C.

⁵ Νόμ. 950 D κ. ἐξ.

⁶ Πολ. 469 B κ. ἐξ.

νες, όταν στασιάζωσι καὶ ἀναλαμβάνωσι πόλεμον πρὸς ἀλλήλους. Φιλίαν καὶ ἀγάπην πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους πάντες καὶ νὰ ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ.

Καὶ γνωρίζει μὲν ὁ φιλόσοφος καλῶς ὅτι ὁ πόλεμος ἄρχει ἐν τῇ ὑφισταμένη κοινωνίᾳ, ὁ πόλεμος, ὅστις καὶ ἐν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ ἐκδηλοῦται καὶ ἐν τῇ σχέσει τῶν ἀτόμων καὶ τῶν πόλεων πρὸς ἀλλήλας· «ἴν», λέγει, «καλοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, τοῦτ' εἶναι μόνον ὄνομα, τῷ δ' ἔργῳ πάσαις πρὸς πάσας τὰς πόλεις αἰ πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν εἶναι»·¹ ἀλλ' ἐκφραντορικῶτα κηρύσσει ὅτι ὀφείλουσι νὰ ἀποφεύγωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι τὸν πόλεμον, τὸ μέγιστον τοῦτο κακόν, ὅπερ ἡ ἄκρα περιφιλαυτία προκαλεῖ καὶ ἡ ἀπληστία καὶ ἡ ἄλλη κακία. Ἡ εἰρήνη καὶ ἡ φιλοφροσύνη καὶ ἡ φιλία τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους εἶναι τὸ πάντων ἄριστον,² ἡ φιλία, ἣτις καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους συνδέει, ἔτι δὲ ἡ κοσμιότης καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ πᾶσα ἄλλη ἀρετὴ³.

Διὰ τοιαύτης ἠθικῆς ἐξάρσεως ὁ Πλάτων τὰς πολλὰς τῶν πολιτειῶν πλημμελείας ἐπειράθη νὰ διορθώσῃ, καὶ δὴ ἐν ἀγαστῇ συμφωνίᾳ καὶ πρὸς ἐκείνους, ὅσοι καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἔπειτα ἐφιλοσόφησαν ἐν Ἑλλάδι, τοὺς Πυθαγορείους ἐν τοῖς πρώτοις καὶ τὸν Δημόκριτον καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ τοὺς ἰδρύσαντας τὰς περιωνύμους Ἀμφικτιονίας καὶ τὰ Κοινὰ τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ εἶναι ἀναντίλεκτον ὅτι ἄρισται εἶναι αἱ πολλαὶ τῶν προτεινομένων μεταρρυθμίσεων. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἐλλείψεις, ὅσας ἐμφανίζει ἡ πολιτεία του, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀνοχήν, ἣν, ὅπως καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, δεικνύει πρὸς τὴν δουλείαν, τὸ αἴσχος τοῦτο τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ὃν χρόνον ἄλλοι, ὅπως ὁ Ἀλκιδάμας, κάλλιστα ἐκήρυσσον ὅτι «ἐλευθέρους ἀφῆκε πάντας θεός· οὐδένα δοῦλον ἢ φύσις πεποίηκε» καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐδίδασκεν ἡ Στοὰ τὰ περὶ ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων, ὡσαύτως δὲ διὰ τὴν μετριοπάθειαν πρὸς τὰ ἄλλα κακά, ἅτινα καὶ νῦν ἔτι λυμαίνονται τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, οὐδεὶς θὰ ψέξῃ αὐτόν, ἐὰν ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι μετακινήσεις τῶν ἀνθρωπίνων δὲν συντελοῦνται διὰ μιᾶς καὶ ὅτι τὸ κάλλιστον καὶ ἄριστον κατὰ μικρὸν δύναται νὰ ἐπικρατῇ ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ ἄλλως εἰς τὴν εὐγενῆ προαίρεσιν τοῦ φιλοσόφου καὶ τὴν τόλμην οὐδεὶς θὰ ἀρνηθῇ τὸν θαυμασμόν του, πολλῶ δὲ μᾶλλον εἰς τὰ μεγαλογνώμονα διδάγματα τὰ περὶ τῶν σχέσεων τῶν Ἑλληνίδων πόλεων πρὸς ἀλλήλας,

¹ Νόμ. 626 A.

² Νόμ. 628 C.

³ Γοργ. 507 D.

ἐν οἷς ἐτέθησαν αἱ βάσεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ὑπεδείχθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικρατήσεως τῆς εἰρήνης.

Τοιαῦτα διὰ βραχέων τὰ περὶ τῶν μεγάλων ιδεωδῶν τῆς ἀνθρωπότητος κηρύγματα τοῦ θεσπιωδοῦ τούτου τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

Καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ὅτι ἡ περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου θεωρία αὐτοῦ ὄχι μόνον ἐπὶ τοὺς συγχρόνους μεγίστην ἤσκησεν ἐπίδρασιν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς ἔπειτα.

Τὰ ὑπέροχα περὶ Θεοῦ καὶ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου διδάγματα τῆς Πλατωνικῆς σχολῆς, τὰ περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀθανασίας αὐτῆς, ἄλλα πάμπολλα οὐχὶ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν δογμάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὰ γνωσιολογικὰ καὶ ἠθικὰ φιλοσοφήματα αὐτῆς ἐνέπνευσαν καὶ τοὺς διαπρεπεστάτους τῶν σοφῶν ἐν ταῖς χώραις ταῖς νεωτέραις, τὸν Cudworth καὶ τὸν More καὶ τὸν Reid ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸν Καρτέσιον καὶ τὸν Malebranche καὶ τὸν Rousseau καὶ τὸν Montesquieu καὶ ἄλλους πλείστους ἐν Γαλλίᾳ, τὸν Σπινόζαν ἐν Ὁλλανδίᾳ, τὸν Λειβνίτιον, τὸν Wolff, τὸν Κάντιον καὶ τὸν Fichte καὶ τὸν Schelling καὶ τὸν Hegel καὶ τοὺς νέους Καντιακοὺς ἐν Γερμανίᾳ, ἵνα μεγάλα μόνον μνημονεύσωμεν ὀνόματα.

Καὶ ὄχι μόνον ἐπὶ τοὺς ἄλλους τὰ πλατωνικὰ διδάγματα ἐπέδρασαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς ποιητάς, τὸν Shelley, τὸν Keats, τὸν Βύρωνα, τὸν Hölderlin, τὸν Schiller, τὸν Goethe, ἄλλους μυρίους.

Πλείστην δὲ ροπήν ἔσχον καὶ τὰ περὶ πολιτείας κηρύγματα τοῦ Ἑλληνος σοφοῦ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοὺς θερμουργοὺς ιδεολόγους, οἵτινες ὑπέδειξαν τὴν ἐπὶ τὸ δικαιότερον καὶ φιλανθρωπότερον μεταρρυθμισιν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Πᾶσαι αἱ ιδεώδεις πολιτεῖαι, αἵτινες ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων διετυπώθησαν χρόνων, ἀπὸ τοῦ Θεοπόμπου τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ Ἑκαταίου μέχρι τοῦ Θωμᾶ Μώρου καὶ τοῦ Θωμᾶ Καμπανέλλα καὶ τοῦ Φραγκίσκου Βάκωνος καὶ ὅσαι ἄλλαι, ὀρμῶνται ἀπ' ἐκεῖνου¹.

Ὅχι δὲ μόνον οἱ ὑποτυπώσαντες τὰς ιδεώδεις πολιτείας ἀπὸ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν θεωριῶν τοῦ Πλάτωνος τὰ πρῶτα ἔλαβον ἐναύσματα ἀλλὰ καὶ πάντες ἐκεῖνοι, ὅσοι κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτοῦ καὶ ἔργῳ ἐπελήφθησαν τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν ὑφισταμένων πολιτειῶν ἢ ἐπειράθησαν νὰ ιδρύσωσι νέας πολι-

¹) Πρὸβλ. Θεοφίλου Βορέα, Ἀκαδημεικὰ, 8, Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν, 1935, σελ. 299 κ. ἑξ.

τείας, ἀπὸ τοῦ Ἀριστωνύμου καὶ τοῦ Φορμίωνος καὶ τοῦ Μενεδήμου, τῶν μαθητῶν τοῦ Πλάτωνος, τοὺς ὁποίους, ὡς λέγεται, ἐξαπέστειλεν ἐκεῖνος, ἵνα τῶν Ἀρκάδων καὶ τῶν Ἡλείων καὶ τῶν Ἰυρραίων διακοσμήσωσι τὰς πολιτείας, μέχρι τοῦ Ἐράστου καὶ τοῦ Κορίσκου, οἵτινες πρὸς σύνταξιν τῆς πολιτείας τοῦ Ἀταρνέως ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑρμείου, τοῦ τυράννου τῆς πόλεως ἐκείνης, ἔτι δὲ τοῦ Δίωνος τοῦ Συρακουσίου καὶ ὅσοι ἄλλοι.

Καὶ ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ κράτει κατὰ τὰ ὑποδείγματα ἐκείνου ἐρρυθμίσθησαν τὰ τῶν δημοσίων λειτουργιῶν, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ τοὺς ἔπειτα χρόνους, ὡσαύτως δὲ τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ τὰ τοῦ ἱερατείου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἄλλα.

Καὶ τὸν ζῆλον τῶν εὐγενῶν μυσταγωγῶν, ὅσοι εἰς τὰ ὑπέρτατα ἰδεώδη αἰρόμενοι περὶ ἀδελφώσεως τῶν ἀνθρώπων ὁμιλοῦσι καὶ ἐπιχειροῦσι νὰ ἐγκαθιδρύσωσιν εἰρήνην παγκόσμιον, ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἣτις μακαρίζει τοὺς εἰρηνοποιούς καὶ εὐχεται ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, μέχρι τῆς Παγχριστιανικῆς εἰρήνης, ἀπὸ τοῦ Καντίου μέχρι τῆς συστάσεως τῆς πρώτης Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τῆς πρὸ μικροῦ ἰδρυθείσης νέας Ἐνώσεως τῶν Ἐθνῶν, τῆς διεθνοῦς Ἀμφικτιονίας, ἀπὸ τῆς συνέσεως τῶν προβούλων καὶ πρυτάνεων τῆς ὁποίας ἡ σφαδάζουσα εἰσέτι ἀνθρωπότης μετὰ παλμῶν προσδοκᾷ τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ κόσμου τῶν ὑψηλῶν ἀξιῶν, αἵτινες καὶ πάλιν διεσεύσθησαν ὑπὸ τῆς ἀγρίας λαίλαπος, ἣτις ἐπέπεσεν ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους, ἔτι δὲ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ τὴν λύτρωσιν, πρὸ πάντων δὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, καὶ δὴ πρώτη ἡ Ἑλλάς, τῆς ὁποίας καὶ ἡ νέα ἄρετὴ καὶ ἡ αἴγλη θὰ ἐγείρη ἐς αἰετὸν τὸν θαυμασμὸν τῶν αἰσθανομένων ἀνθρώπων, οὐδεὶς ἄλλος ἀνέφλεξε μᾶλλον τοῦ αἰθεροβάμονος τούτου φιλοσόφου.

Καὶ κατανοοῦμεν ἐντεῦθεν διατί τὸν Πλάτωνα ὄχι μόνον ἡ Ἑλλάς τῶν ὑπερτάτων τιμῶν ἠξίωσεν ἀλλὰ σύμπασα ἡ ἀνθρωπότης. Θεσπέσιος καὶ δαιμόνιος καὶ θεῖος ὠνομάσθη. Καὶ θρῦλοι ἐπλάσθησαν πάλαι περὶ αὐτοῦ, ὅπως καὶ περὶ τοῦ Πινδάρου καὶ τῶν ἄλλων Ὀλυμπίων. Πρὸς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα συνεδέθη καὶ πρὸς τὸν κύκνον παρεβλήθη, τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ ἐκείνου πτηνόν. Καὶ μέλισσαι, ὅτε ἦτο νήπιον, ἐπλήρωσαν κατὰ τὸν Ὑμηττὸν μέλιτος τὸ στόμα αὐτοῦ, συμβολίζουσαι τὰς Σειρήνας τῆς μελιρρύτου αὐτοῦ γλώσσης.

Τοὺς ἐπαίνους, ὅσους οἱ ἔπειτα αἰῶνες περὶ αὐτοῦ, ὅπως καὶ περὶ τοῦ

Ἀριστοτέλους, εἶπον, τῶν αἰωνίων τῆς φιλοσοφίας μυσταγωγῶν καὶ δαδούχιον, πέριξ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα τῶν νεωτέρων φιλοσοφημάτων στρέφονται ὡς πλανῆται περὶ ἑξαισίους ἡλίους, τίς θὰ ἠδύνατο ἐν τῷ βραχεῖ χρόνῳ τῆς κλειψύδρας νὰ ἀριθμήσῃ:

Ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀκαδημίας, κατ' ἐντολὴν τῆς ὁποίας παρῆλθον σήμερον ἐπὶ τὸ σεμνὸν τοῦτο βῆμα, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ μουσηγέτου θεοῦ, οἵτινες ἐν τῷ πανσέπτῳ τούτῳ χώρῳ τῆς σοφίας ἴστανται σύμβολα καὶ τοῦ ἠθικοῦ κάλλους καὶ τῆς συμμετρίας καὶ τῆς ἁρμονίας, ἔτι δὲ τοῦ σοφωτάτου τῶν Τιτάνων, ὅστις ἐν τῇ Αἰθούσῃ ταύτῃ παρίσταται ὡς ἔμβλημα τῆς ἀκαταβλήτου ὁρμῆς πρὸς τὴν ἀνίχνευσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἡμέρωσιν, δάφνης καὶ ἐλαίας προσφέρω στεφάνον εἰς τὸν θειότατον τῆς φιλοσοφίας ἱεροφάντην, τιμῆς ὑπερτάτης δείγματα πρὸς τὴν εὐγενῆ καὶ φιλόανθρωπον διάθεσιν τοῦ ἐνθέου ἀποστόλου τῶν ἀρχῶν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐξυψώσεως καὶ τῆς ἀδελφώσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἰδέας τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Διὰ στεφάνων δὲ ἅμα χουσσῶν περιβάλλω τὴν μητέρα Ἑλλάδα, τῆς διακοσμώσεως καὶ τῆς τελειώσεως τοῦ βίου τὴν πρεσβυτάτην ἰέρειαν, ἣτις διὰ τῶν ἡμετέρων αὐτῆς καὶ τὴν Ἐπιστήμην πρώτη ἀνέδειξε καὶ τὴν Εἰρήνην ἐθεοποίησε καὶ βωμοὺς ἀνήγειρεν εἰς αὐτήν, καὶ τὰ πρῶτα ἴδρυσεν ἀγάλματα τὰ συμβολίζοντα τὴν εὐδαιμονίαν, ἣν φέρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐτόνισε δὲ εἰς αὐτήν ὑπερόχους διθυράμβους, πρώτη δὲ καὶ τὰς πολυμνήτους ἐγκαθίδρυσεν Ἀμφικτιονίας καὶ τὰ Κοινὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τῶν διεθνῶν συμπολιτειῶν, καὶ τὰς Ἀκαδημίας δὲ ἴδρυσεν καὶ ἔταξεν αὐτὰς ὄχι μόνον τῆς Ἐπιστήμης ἀκτινοβόλους φάρους καὶ τῆς Τέχνης ὑπερτάτας ἐστίας ἀλλὰ καὶ τελεστήρια ἀγιώτατα τῆς Ἀρετῆς, ἅτινα ἔργον ὑψιστον ἔχουσι τοῦ βίου τὴν ἀνύψωσιν καὶ τελείωσιν καὶ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἀληθῶς μεγάλων καὶ εὐγενῶν ἰδεωδῶν τῆς ἀνθρωπότητος.